

УДК: 327.39(4-672EU:497.11)

32.019.51:654.19(4)

Bibliid 1451-3188, 21 (2022)

Год XXI, бр. 80, стр. 241–254

Изворни научни рад

Рад примљен 12. 9. 2022. године

Рад одобрен 12. 10. 2022. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2022.21.80.15

ЗНАЧАЈ И УЛОГА МЕДИЈА У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Јелена ТУЦАКОВИЋ¹

Анстракт: У предметном раду осветљава се значај медија у процесу европских интеграција. Акцент се ставља на контролу овог процеса и изградњу поверења. Такође се испитују се и претње које доноси евроскептицизам, развој антиевропске климе, као и питање медијског плурализма. Истраживачки методи усмерени су на доказивање хипотезе да су медији неизоставни елемент у стварању подршке процесу евроинтеграција. Основни аспект рада отуд је идентификовање и истраживање предности и недостатака медијског уплива у овај политички процес. Из досадашње праксе показало се да медији имају неоспорно значајну улогу у процесу креирања и пласирања информација које се односе на напредовање држава кандидата у приступању Европској унији (ЕУ). Из извршене анализе, произилазе одређени закључци који указују да улога „мејнстрим” медија у информисању јавности о свим значајним аспектима овог процеса није занемарива. Ако се сагледају активности релевантних актера у процесу приступања Србије ЕУ и доношењу стратешких одлука које се тичу хармонизације домаћег законодавства са правом ЕУ, онда се може закључити да медији служе не само за пласман партикуларних информација о европским интеграцијама, већ и за континуирано и свеобухватно едуковање јавности о начинима остваривања овог процеса. Свеобухватно медијско осветљавање овог процеса уз доношење медијских стратегија доприноси формирању амбијента довољно отвореног за дијалог, спровођење потребних системских реформи и остваривање активности нужних за стицање статуса равноправног члана ЕУ.

Кључне речи: ЕУ, медији, процес евроинтеграција, медијска регулација, комуникација, јавна сфера, Србија.

¹ Нафтна индустрија Србије, Београд. Е-mail: jelenapl@gmail.com

„Уверавају да се свет, што даље идемо,
све више сједињује и слаже у братску заједницу,
тима што се скраћује растојање и што се кроз ваздух саопштавају мисли.”

„Браћа Карамазови”, Фјодор Достојевски

1) УВОД

Идеја европских интеграција веома је стара идеја која је остала примамљива готово свим народима европског континента. Стога, „идејом о потреби и корисности повезивања, чак и уједињавања европских држава и народа после Првог светског рата бивају захваћени и бројни интелектуалци, политичари, научници и пословни људи”.² Делујући на том плану, медији су постали најзначајнији чинилац креирања ове идеје у стварности. Предузимајући овај софистицирани подухват медији су ишли у корак са настојањима држава да остваре неке облике повезивања који би били усклађени са њиховим амбицијама на међународном плану. У том контексту, државе су биле вођене идејама да постану чиниоци који су „у стању да некога у нешто убеди”.³ Основни циљ таквог деловања на спољнополитичком плану довео је до синтезе вредности слободе, отворености, поштовања и демократије. Кључ успеха на том путу, уз све политичке, дипломатске, економске, билатералне кораке, није било могуће досегнути без уплива медијске потпоре. Кроз медијски простор различити актери из свих друштвених сегмената Европе – од политичких партија, владиних званичника, невладиних организација, академских кругова, дошли су у позицију кључних градитеља темеља будућег европског друштва. Медији су били ту да осигурају да се свачији глас чује, а њихов значај у процесу евроинтеграција сагледа кроз призму, пре свега, информисања и стварања атмосфере која негује отворени дијалог, критичко мишљење и слободу изражавања о овако значајној теми. Све је то било потпомогнуто постојањем бројних студија које су указивале на комуникацијски јаз између грађана и кључних чинилаца првобитно формираних Европских заједница. Комуникацијске алате требало је искористити у сврху поспешивања интересовања за даљи процес европских интеграција, у случају да постоји смањена перцепција њеног значаја или да се пружи подршка и охрабри европска мисао на тлу неке заинтересоване државе. Иницирање идеје о „повезивању, приближавању и уједињавању народа Европе” донео је развој науке и технологије, који је произвео потребу за што већим економским повезивањем на европском континенту.⁴

² Будимир Кошуткић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *Увод у право европских интеграција*, Правни Факултет, Београд, 2021. стр. 96.

³ Марчело Фоа, *Господари медија*, Клио, Београд, 2017, стр. 260.

⁴ Будимир Кошуткић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *op. cit.*, стр. 97.

2) ПРЕДМЕТ И СВРХА

Предмет рада је испитивање значаја и улоге медијског извештавања у оквиру процеса евроинтеграција. Сврха рада је анализа одређених догађаја и кризних ситуација у циљу пружања предикције деловања медија у датим поставкама. Кроз детаљно анализирање медијског садржаја, уочава се постојање националног отпора и наратива који успорава ширење ЕУ концепта, као прихватљивог и пожељног на тлу заинтересованих држава. Афирмација ЕУ у тим случајевима најбоље се остварује уз подршку медија и актера из политичког и јавног живота, којима су крилатице европских начела и вредности значајне у јавном наступу и грађењу односа са грађанима. Значај и улога медија, посматрана из угла приступања ЕУ, има своје чврсто упориште у научно-истраживачком опсегу. Како би се приступна стратегија у целости „изнела”, важно би било да сви актери буду у потпуности укључени, а управо су ту медији најважнија карика. Како би се постигло својеврсно „сензибилизовање” јавности, комуникациони план мора бити испланиран до најситнијих детаља, уз акценат на постизању ефеката максималне медијске покривености. Следствено, без уплива медија у претприступне активности не постоји потпуна свест и укљученост најважнијих сегмената друштва. Најважнији чинилац у тој поставци јесте новинар који поседује довољно знања, информација, истраживачке жеље, како би на прави начин изнео „терет” пружања благовремених, релевантних чињеница у успостављању партнерске комуникације коју карактерише двосмерност, отвореност и дијалог у циљу расветљавања свих предности и недостатака интеграционог процеса. Један од стубова претприступних преговора јесу медији који обезбеђују успостављање и одржавање протока кључних информација и информисаности јавности о приступној стратегији, њеној суштини и значају. Медији су ту да донесу појашњење и отклоне све дилеме и омогуће испуњење Повеље ЕУ, према којој, „свако има право на слободу изражавања”. Ово право укључује „слободу да се има сопствено мишљење, да се примају и саопштавају информације и идеје без мешања државних органа и без обзира на границе, те да се поштују слобода и плурализам медија”⁵. Креирање јавне сфере наклонене европској идеји, креирање позитивног идентифковања шире јавности са ЕУ и отворена комуникација представљају факторе од кључног значаја за изградњу европског идентитета у једном друштвеном ентитету. Уз то, нужно је и постојање прецизне и конкретне медијске регулације која је у сагласности са европским принципима, као институционално устројавање медијске сфере у погледу основних начела

⁵ „Повеља ЕУ о основним правима”, Интернет: http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Povelja%20Evropske%20unije%20o%20osnovnim%20pravima.pdf, 22.5.2022.

информисања и спровођења усвојених закона у циљу испуњења права на правовремено и истинито информисање. Рад сагледава значај информисања јавности о свему што је претходило процесу придруживања и свим корацима које је неопходно учинити на европском путу у будућности.

3) ПРОЦЕС ЕВРОИНТЕГРАЦИЈА

Подршка медија у процесу придруживања ЕУ јесте веома значајна и зато је важно оснажити моћ едукације и информисања у односу на стихијско и таблоидно извештање. Сматра се да би у будућности требало ставити акценат на истицању предности европских интеграција и оних садржаја који доприносе убрзању процеса приступања ЕУ. Најважније стратешке предности ЕУ огледају се у томе да створено јединствено тржиште представља глобалног актера у економском смислу, док уједињене у безбедносној и одбрамбеној политици, државе чланице и целокупна ЕУ чине незаобилазног регионалног и глобалног субјекта укљученог у превентивне, па и у принудне активности широм међународне заједнице.⁶ Медијски интегритет је ту да јавност извести и упозна са свим предностима које чланство у ЕУ са собом доноси. Најважније позитивне стране чланства, које се истичу у раду званичних институција, медијском садржају и стручној литератури јесу: право да се учествује у раду ЕУ органа (Европски савет, Европски парламент, Савет министара, Европска комисија, Суд правде, Централна банка и Финансијски суд); приступ јединственом тржишту и уклањање тржишних баријера; могућност коришћења ЕУ фондова; јачање безбедности и одбране земље, као и само коришћење основних слобода. Такође, не сме се изубити из вида да постоје и извесни недостаци који подразумевају, на пример, миграцију радне снаге из мањих земаља ка земљама са већом ценом рада (пример Хрватске, Бугарске, али и Пољске која је забележила значајан одлив радне снаге ка Великој Британије). Мање земље такође немају исту моћ одлучивања као велике, добијају мањи број посланика у Парламенту, као и гласова за одлучивање у ЕУ институцијама. Све наведено неопходно је представити на начин који је пријемчив грађанима да пружи подршку чланству. Политика ЕУ комуницира да постоји јасна отвореност за пријем у чланство нових чланица, али неопходно је да се суоче са низом процедура које условљавају њихово прикључивање европској породици. Свака земља која жели да постане пуноправан члан ЕУ мора да испуни дате услове за пријем који ће се наћи на процени европских органа. На овом пољу не праве се уступци, а могућност за пријем добијају само оне земље кандидати које су у потпуности спремне да одговоре на све задатке, изазове и обавезе које пред

⁶ Будимир Кошуткић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *op. cit.*, стр. 174.

њих ставља ЕУ. Интеграциона политика једне земље мора да одоли природном отпору да се национални слојеви стапају у јединствену целину, одликовану правилима заједнице са којима се постојећи вредносни систем може сукобљавати. Националне баријере, које је важно пренебрегнути како би се постигао пун евроинтеграцијски ефекат, савладавају се медијским извештавањем заснованим на релевантним и истинитим информацијама. Начин на који се вести пласирају на националном нивоу значајно утиче на поменути аспект. Имајући у виду да, у складу са одредбама Уговора о Европској унији, „Свака европска држава која поштује начела наведена у члану 6. тачка 1. може да затражи да постане чланица Уније”, онда је јасно да се у таквим случајевима ради о држави која мора да испуни и низ правних и економских услова.⁷ Један од основних постулата ЕУ и њене политике јесте да се „Унија заснива на начелима слободе, демократије, поштовања људских права и основних слобода и на владавини права, начелима која су заједничка свим државама чланицама”. Ако сагледамо савремену медијску поставку, можемо видети да се она заснива на новим дигиталним платформама за комуникацију и размену информација. Како бројни стручњаци из области комуникација и новинарства истичу „дигитално је данас простор у коме се све ради”.⁸ Управо се у том дигиталном универзуму крије највећи изазов савременог новинарства и поставља се питање – како јавност конзумира медије и њихов садржај? Данас је свако медиј, данас је све вест. Један твит довољан је да покрене лавину, коју више ништа не може да заустави. Данас се људи информишу путем друштвених мрежа, веб-портала, форума, апликација за размену порука и управо је то сегмент који ЕУ настоји да што више покрије и датим регулативама заузда. Евидентан је пробој лажних вести који боје глобално медијско тржиште и јасно да постоји мало адекватних регулаторних мера које томе могу да стану на пут. Друштвене мреже нису само средство за комуникацију и размену садржаја са породицом, пријатељима, већ важно бојиште садржаја који је запаљив, лако дељив, политички ангажован и који је извориште вести које данас видимо и читамо у „мејнстрим” медијима. Управо су друштвене мреже полигон за размену информација о положају земље на њеном европском путу, дељење садржаја о томе шта је добро, а шта лоше у случају придруживања, уједно врло плодно тло за антиевропски говор уколико нема дотока информација друге, европске стране. Један од главних примера изостанка охрабрујућег медијског посредовања на релацији ЕУ – грађани јесте пример *Brexita*. Европом и светом

⁷ „Уговор о Европској унији”, Интернет: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF, 22.5.2022.

⁸ Лазар Џамић, *Како креирати успешне поруке у свету лаког игнорисања*, Факултет за медије и комуникације, Интернет: <https://www.youtube.com/watch?v=-DeutZA5GHk>, 22.5.2022.

је одјекнула вест да је 23. јуна 2016. године Велика Британија, гласањем на референдуму, донела одлуку да иступи из ЕУ. Једна од најзначајнијих земаља чланица, оснивач и стуб, решила је да прекине своје везе са ЕУ. Грађани су на референдуму изгласали иступање Велике Британије из ове организације уз подршку од 51,89%, док је 48,11% било за останак. Какву поруку је то свету послало? Шта сигнализира тај гест свим земљама које сањају своју европску будућност? Како мале земље у развоју и њихове грађане уверити у значај европских вредности, приступног ангажмана, реформи, темељних промена које ће донети европску перспективу, ако њихови носећи стубови полако нестају? Комуникација европских представника посредством медија постаје кључна у тренутку када је „Излаз” (*EXIT*) кампања, која је вођена у медијима Велике Британије, однела победу упркос томе што је пословна и економска заједница указивала на катастрофалне последице те одлуке. С тим да се не сме изгубити из вида да је првобитно Велика Британија имала веома скептичан став по питању ове организације, да би касније годинама чекала на пријем у чланство.⁹ Историјски посматрано, Велика Британија је одувек тежила одржавању баланса у расподели снага, јер уједињена Европа је одувек била претња за њу. Она као поморска земља имала је слободу у одлучивању и деловању, али и доминантну економску моћ која јој даје независност у одлучивању. Отуд су бројни покушаји да се објасни овај потез Велике Британије и антиевропско расположење, како политичара тако и грађана. Једном реченицом Де Гола описује се сензибилитет Британаца у том тренутку: „У корену наше цивилизације постоји слобода сваког лица, мисли, веровања, мишљења, рада, доколице”, и управо то постојање „сваког и свачијег мишљења” било је „језичак на ваги” који је донео одлуку о иступању. Подршка у медијима која је дата ставу „против ЕУ” била је доминантија, и простом анализом медијског садржаја стиче се јасна слика о датој теми, да се таргетирају неопредељени који ће прећи на страну „против” у моменту изјашњавања, и да се тригерују у медијском садржају – атмосфера страха и тезе против ЕУ. Комуникација је данас обојена „причањем прича” од великих брендова, политичара до националног брендирања земље у свету, сви желе да створе своју, инспиративну причу која ће закупирати пажњу јавности, вођени мишљу „ми смо приче које о себи причамо”. У том смеру креће се и медијски наступ европских званичника који кроз употребу савремених технологија и алата долазе до најшире публике. Медији су ту да „рециклирају” објављене твитове, саопштења на званичним сајтовима, али и да осмисле своју форму деловања кроз истраживачки рад и приступ самој теми. Урушена медијска слика свакодневним пласманом непроверених вести путем друштвених мрежа потпирује сумње и неповерење, нарочито када је у питању реч промена постојећег начина размишљања и деловања, а то

⁹ Будимир Кошуткић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *op. cit.*, стр. 174.

евроинтеграција са собом свакако носи. Један од најбољих показатеља је да су родитељи одбијали да вакцинишу децу јер су прочитали на Фејсбуку (*Facebook*) вест која говори о високом ризику и повезаности са аутизмом код деце. Отуд појединци верују да приступање ЕУ може да нанесе огромну штету привреди једне земље, њеној пољопривреди, обичном човеку јер намеће обавезе које су „противне вољи људи”. Информациони дисбаланс доноси лакоћу ширења лоших „прича” о самом европском процесу. У оваквим случајевима кључна је јасна правна регулатива коју је ЕУ усвојила половином 2022. године. На основу усвојеног Закона о дигиталним услугама (*Digital Services Act – DSA*), забрањено је ширење лажних вести, говор мржње и остала штетна дела и садржаји. Томе у прилог иде изјава потпредседнице Европске комисије, Маргарете Вестагер (*Margrethe Vestager*), која је истакла да на овај начин ЕУ осигурава да дигиталне платформе одговарају за ризике које њихове услуге могу да донесу друштву и грађанима. Основни циљ Закона о дигиталним услугама и Закона о дигиталним тржиштима јесте стварање сигурнијег дигиталног простора у којем су заштићена основна права корисника и успостављање једнаких услова за предузећа.¹⁰ Информативни програми телевизијских емисија, дневне штампе, портала, како на тлу Европе тако и Србије, обилују материјалом који се односи на значајне ЕУ теме, али у већини случајева из угла њених званичника или носиоца њене политике. Како би се подстакло грађански активизам, јавна дебата која у великој мери формира мишљење и бива промотер дијалога између грађана и изабраних представника власти, указује на неопходност укључености новинара. Истраживање, *Ставови грађана Србије према ЕУ интеграцијама*, које је спроведено још 2015. године, обухватало је сет тема – од испитивања генералних ставова према ЕУ и чланству Србије, који ниво знања поседују, који су извори информација о ЕУ, каква су очекивања испитаника након приступања, као и знање о ЕУ фондовима и програмима, говори да је у том моменту постојао позитиван сензибилитет ка процесу придруживања. Резултати истраживања показали су да би већина грађана Србије подржавала чланство Србије у ЕУ и да су општи ставови према овој организацији генерално стабилни. За потребе Делегације ЕУ у Србији истраживање је реализовао *TNS Medium Galup* од 1. до 7. октобра 2015. године, и резултати су показали, да је у том периоду 59 одсто грађана подржавало чланство Србије у ЕУ. Најчешћи разлози које су грађани навели, били су економске природе – боља будућност, просперитет (42%), боље шансе за запослење (35%) и бољи животни стандард (34%). Они који су се изјаснили против чланства, поред бриге о повећању сиромаштва и незапослености, као главне разлоге наводе губитак националног идентитета и суверенитета, експлоатацију природних

¹⁰ „Закон ЕУ о дигиталним услугама”, Интернет: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>, 22.5.2022.

ресурса, као и притиске и условљавање.¹¹ Паралелно са овим истраживањем од пре седам година, изнет је и све израженији тренд опадања подршке процесу европских интеграција. Према истраживању агенције IPSOS, које је спроведено у априлу 2022. године, за ЕУ се изјаснило 35% грађана, 44% против, док су остали неопредељени. Имајући у виду наведене податке, управо су новинари ти који поседују способност да ублаже потенцијалну „оркестрирану какофонију” једне стране, на пример заговорника – „не ЕУ”, која има за циљ угожавање дијалога о значајним темама из области европских интеграција, и нарушавање поверења у изабране представнике и европске институције.

4) МЕДИЈСКА РЕГУЛАТИВА

Полазећи од чињенице да је слобода изражавања једно од темељних људских права и дубоко уткана у критеријуме политике за чланство у ЕУ, медији, као природан комуникацијски инструмент, налазе своју улогу баш у том праву. Једно од кључних ЕУ поглавља – Поглавље 23 – Правосуђе и основна права, у себи интегрише слободу изражавања и слободу медија, које су високо ранжирани критеријуми које једна земља мора да испуни на свом европском путу. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, тј. *Европска конвенција о људским правима*, најважнија је форма изражавања посвећености земаља чланица Савета Европе вредностима демократије, мира и правде, и кроз њих поштовање основних права и слобода лица која живе у тим друштвима.¹² Слобода изражавања и медијски плурализам представљају кључне постулате у концепту европске медијске регулативе. Испуњење ових критеријума саставни је део носећих докумената ЕУ, попут Декларације о слободи изражавања и информисања донете 1982. године, с тим да се посебно истиче да информациони плурализам мора да буде звезда водила принципа ЕУ. Сет медијских закона и правни оквир којим Република Србија уређује подручје јавног информисања, односи се на усвојене законе у периоду од августа 2014. до 2018. године. Пре свега на *Закон о јавном информисању и медијима*, *Закон о електронским медијима* и *Закон о јавним медијским сервисима*. За спровођење наведених медијских закона, у области јавног информисања, надлежне су институције попут Министарства културе и информисања, Регулаторног тела за електронске медије – РЕМ,

¹¹ „Ставови грађана према ЕУ интеграцијама”, Истраживање јавног мњења, TNS Medium Galup, Интернет: <https://europa.rs/files/02.12.%20istrazivanje%20pp%20s.pdf>, 22.5.2022.

¹² „Заштита права на слободу изражавања по Европској конвенцији о људским правима”, стр. 11, Интернет: <https://rm.coe.int/5-mne-protecting-the-right-to-foe-under-european-convention-on-human-r/16809691b1>, 22.5.2022.

Агенције за привредне регистре и Регистар медија.¹³ Као важан фактор у креирању институционалног оквира наводи се и моменат када је Народна Скупштина Републике Србије, 26. јуна 2017. године, усвојила Закон о изменама и допунама Закона о министарствима, којим је основано Министарство за европске интеграције, и од тог тренутка престаје с радом дотадашња Канцеларија за европске интеграције Владе Србије. Требало би поменути и *Стратегију развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025. година*, која је израђена на иницијативу Министарства културе и информисања, с циљем даљег јачања успостављених демократских односа у тој области. Стратегијом се дефинишу основне смернице у развоју медијског сектора, као и приоритетне области у којима је неопходна промена постојећег стања: јавни интерес, улога државе, улога јавних гласила, власништво над јавним гласилима, јавни радио и телевизијски сервиси, медијска писменост и медијски плурализам.¹⁴ Посебно се истиче неопходност информисања јавности о свим важним дешавањима на пољу европских интеграција од стране изабраних представника власти посредством званичних веб-презентација, конференција, билтена, медијских наступа, али и активним ангажманом медија на активацији теме кроз доступне канале. Забрињава чињеница на коју указују бројна истраживања да је петина новинара у статусу „фриленсера” (изван радног односа), половина ради на несигурним пословима, док стабилан радни однос у највећој мери имају старији медијски радници (између 50 и 60 година).¹⁵ Само 27% младих новинара има радни однос на неодређено време. У најтежој позицији су новинари у онлајн медијима, где је мање од трећине стално запослено.¹⁶ Мешавина ниских примања која се исплаћују касно, недовољна сигурност посла, рад без уговора или са лако раскидивим уговором, представља облик притиска који подстиче ширење аутоцензуре, отежава независност, квалитетно новинарство и фаворизује „таблоидизацију”.¹⁷ Анализом стања у медијима и темељном приступу реформама снажи се новинарска професија и стичу се услови за несметани, професионални ангажман поткрепљен аналитичким, истраживачким приступом свим важним питањима, када су европске интеграције у питању.

¹³ „Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025”, Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/medijska_strategija_210_cyr.pdf, 22.5.2022.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Стратегија развоја јавног информисања у Републици Србији”, Интернет: https://uns.org.rs/sw4i/download/files/box/_id_4856/medijska-strategija-nakon-sprovedene-javne-rasprave_cyr.docx, 22.5.2022.

5) УТИЦАЈ МЕДИЈА НА ИНФОРМИСАЊЕ ЈАВНОСТИ О ЕВРОПСКОМ ПУТУ СРБИЈЕ

Посматрајући историјски контекст односа Србије и ЕУ, не би требало занемарити чињеницу да је СФР Југославија међу првим социјалистичким државама признала Европску економску заједницу и са њом одржавала економске односе.¹⁸ Уједно, не би требало занемарити ни околност да су током 90-их година прошлог века Србији биле уведене санкције, што је значајно пољуљало и угрозило степен поверења у европски систем вредности, укључујући и НАТО агресију током 1999. године, која је код многих трајно срушила веру у деловање ЕУ заједнице, нарочито на плану поштовања основних принципа међународног права. Након тога, требало је изградити нови однос према ЕУ и свету уопште. Ставови и перцепција грађана према свему што излази из националних оквира изазивало је скепсу, неповерљивост и својеврстан отпор. Иако се тежило променама и демократском уређењу, реалност је опомињала на дубоко неравноправан однос и неправедан период изолације света према Србији у прошлости. Све ово врши снажан притисак на сваки корак ка будућности у којој би Србија требало да постане део европског система и њених вредности. Медијски систем је био ту да подстакне и мотивише развој атмосфере која претходи здравој јавној расправи, и отвори пут за дијалог у коме би све стране изнеле своје виђење европског пута Србије. Напори који су уложени на пољу поправљања, како политичких тако и економских односа Србије и ЕУ, изнедрили су да Република Србија добије 1. марта 2012. године и званично статус државе кандидата за пријем у чланство, да би у јануару 2014. године, у Бриселу, била одржана прва међувладина конференција Србије и ЕУ, чиме је означен почетак приступних преговора на политичком нивоу. О важности овог тренутка сведочи и изјава Владе Републике Србије од 21. јануара 2014. године, дата у Бриселу на Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије ЕУ, да одлука Европског савета, од 28. јуна 2013. године, о почетку приступних преговора и сазивању прве Међувладине конференције отвара ново поглавље у односима Републике Србије и ЕУ, што за Србију и њене грађане има историјски значај. Тежња Србије да постане чланица ЕУ представља резултат снажне привржености основним идејама, вредностима и достигнућима на којима је заснована ЕУ. Чланство у овој организацији је стратешки циљ Србије, који истовремено представља и средство помоћу којег ће Србија модернизовати свој правни, економски, институционални, али и медијски систем.¹⁹ У том тренутку представљен је и

¹⁸ Будимир Кошутић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *op. cit.*

¹⁹ „Прва међувладина конференција о приступању Републике Србије ЕУ”, Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/eu/uvodna_izjava_republike_srbije_na_pr_voj_medjuvladinoj_konferenciji_o_pristupanju_republike_srbije_evropskoj_uniji.pdf, 22.5.2022.

преговарачки оквир обе стране са јасним начелима за преговоре, и усвојена листа поглавља о којима ће се водити преговори у наредном периоду: Слободно кретање роба, радника, право пословног настањивања и слободе пружања услуга, слободно кретање капитала, јавне набавке, право привредних друштава, право интелектуалне својине, политика конкуренције, финансијске услуге, информационо друштво и медији, пољопривреда и рурални развој, безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика, рибарство, транспортна политика, енергетика, опорезивање, економска и монетарна политика, статистика, социјална политика и запошљавање, предузетничка и индустријска политика, трансевропске мреже, регионална политика и кординација структурних инструмената, правосуђе и основна права, правда, слобода и безбедност, наука и истраживање, образовање и култура, животна средина и климатске промене, заштита потрошача и заштита здравља, царинска унија, економски односи са иностранством, спољна, безбедносна и одбрамбена политика, финансијска контрола, финансијске и буџетске одредбе, институције, остала питања.²⁰ Како би анализа била потпуна, важно је узети у разматрање и резултате истраживања која су спроведена за потребе институција у чијој је надлежности деловање на плану европских интеграција. Најновије истраживање из августа 2021. године, доступно на званичном сајту Министарства за европске интеграције, доноси приказ односа грађана Србије према ЕУ. Од укупног броја испитаних 48% грађана сматра да би чланство Србије у ЕУ била добра ствар, док 23% мисли да то не би било добро за нашу земљу. Једна од битних ставки која се односи на спремност да се у датом тренутку гласа, изјаснило се 57% грађана да би било спремно да гласа, уколико би се „сутра” организовао референдум са питањем: *Да ли подржавате учлањење наше земље у ЕУ?* Највећа мотивација, чак код 25% испитаника, за улазак у ЕУ су бољи животни стандард и нова радна места. Највећи број (33%) испитаника, на питање: „Колико сте информисани о процесу приступања наше земље Европској унији?”, одговорило је да су слабо информисани, и управо ту лежи велики простор за активни ангажман медија, јер следећа ставка у оквиру питања: „Ко је најодговорнији што нисте боље информисани о процесу приступања наше земље Европској унији”, доноси да алармантно висок проценат људи (65%) не придаје довољно пажње теми европских интеграција, а њих 18% изјаснило се да медији не посвећују довољно пажње тој теми. На основу доступног средњорочног плана Министарства за европске интеграције 2022–2024, истиче се као важан циљ подстицање медија да активније извештавају о теми европских интеграција. Поред тога, постоје бројни апели и програми који охрабрују медијску писменост, како у ЕУ тако и у Србији, да конзументи

²⁰ Будимир Кошуткић, Бранко Ракић, Бојан Милисављевић, *op. cit.*, стр. 181–182.

медијског садржаја буду у стању да направе разлику између добре, тачне, проверене и лажне вести, које су данас најдоминантније. Медији нарочиту пажњу настоје да посвете Поглављу 23 и 24, у складу са чињеницом да имају директне последице по живот грађана, и стога је неопходно да буду детаљно и благовремено информисани и итегрисани у све појединости процеса европских интеграција. Информисаност јавности се нарочито ставља у први план, из аспекта објективности и правовремености о европским интеграцијама, када је реч о високо сложеним поглављима која ће захтевати дужи и компликованији процес преговара са ЕУ, попут Поглавља 23 које се односи на правосуђе и основна права, као и Поглавље 24 које укључује правду, слободу и безбедност. Такође у својој изјави Влада Републике Србије на првој Међувладиној конференцији између ЕУ и Србије, у тачки 16 наглашава да су владавина права, независност правосуђа и борба против корупције и организованог криминала, свеобухватна реформа јавног сектора, јачање независности кључних институција, заштита и јачање медијских слобода и поштовања људских и мањинских права, а посебно права рањивих друштвених група, циљеви којима тежи Србија.²¹

6) ИЗВОРИ

Џамић, Лазар, *Како креирати успешне поруке у свету лаког игнорисања*, Факултет за медије и комуникације, Интернет: <https://www.youtube.com/watch?v=-DeutZA5GHk>, 22.5.2022.

Фоа, Марчело, *Господари медија*, Клио, Београд, 2017.

„Изјава Владе Републике Србије на Међувладиној конференцији између Србије и ЕУ”, Брисел, 2014, Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/eu/uvodna_izjava_republike_srbije_na_prvoj_medjuvladin_oj_konferenciji_o_pristupanju_republike_srbije_evropskoj_uniji.pdf, 22.5.2022.

Кошутић, Будимир, Ракић, Бранко, Милисављевић, Бојан, *Увод у право европских интеграција*, Правни Факултет, Београд, 2021.

„Повеља ЕУ о основним правима”, Интернет: http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Povelja%20Evropske%20unije%20o%20osnovnim%20pravima.pdf, 22.5.2022.

„Прва међувладина конференција о приступању Републике Србије ЕУ”, Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/eu/uvodna_

²¹ „Изјава Владе Републике Србије на Међувладиној конференцији између Србије и ЕУ”, Брисел, 2014. Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/eu/uvodna_izjava_republike_srbije_na_prvoj_medjuvladin_oj_konferenciji_o_pristupanju_republike_srbije_evropskoj_uniji.pdf, 22.5.2022.

- izjava_republike_srbije_na_prvoj_medjuvladinoj_konferenciji_o_pristupanju_republike_srbije_evropskoj_uniji.pdf, 22.5.2022.
- „Ставови грађана према ЕУ интеграцијама”, Истраживање јавног мњења, *TNS Medium Galup*, Интернет: <https://europa.rs/files/02.12.%20istrazivanje%20pp%20s.pdf>, 22.5.2022.
- „Стратегија развоја јавног информисања у Републици Србији”, Интернет: https://uns.org.rs/sw4i/download/files/box/_id_4856/medijska-strategija-nakon-sprovedene-javne-rasprave_cyr.docx, 22.5.2022.
- „Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025”, Интернет: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/medijska_strategija210_cyr.pdf, 22.5.2022.
- „Уговор о Европској унији”, Интернет: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF, 22.5.2022.
- „Закон ЕУ о дигиталним услугама”, Интернет: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>, 22.5.2022.
- „Заштита права на слободу изражавања по Европској конвенцији о људским правима”, стр. 11, Интернет: <https://rm.coe.int/5-mne-protecting-the-right-to-foe-under-european-convention-on-human-r/16809691b1>, 22.5.2022.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Предметном анализом ауторка је дошла до закључка да су медији најактивнији чинилац европског пута једне земље, поред изабраних представника власти. Рационално и на аргументима засновано разматрање теме значаја и улоге медија у процесу европских интеграција, према ауторки утиче на враћање медијског и јавног дискурса ка вери у медије, аналитичаре, стручњаке из дате области. Савремени медији у себи неминовно интегришу друштвене мреже (*social media*), које уз помоћ „економије пажње” и моћи да материјализују интересовање публице, кроз нецензуриране објаве стварају велику опасност од преливања лажних вести (*fake news*) у дескове водећих информативних сервиса. Непоуздане и непроверене вести, које потичу са друштвених мрежа, стварају загађену и запаљиву атмосферу која не погодује стварању односа поверења на релацији грађани – ЕУ. Друштвене мреже спуштају на најнижу лествицу традиционалну моћ која се приписује медијима, који су некада важили за неприкосновене. Следствено, чланице ЕУ као и земље кандидати, као што је то и Република Србија, морају имати ефикасно законодавно и регулаторно тело како би се томе супротставиле. За ангажовану и делотворну медијску сцену на пољу европских интеграција, неопходно је подстицање рада оних новинара који су спремни да кроз складно деловање знања, етике, истинитог извештавања подстакну пажњу

и подршку за тему европских вредности. У том смислу, европске интеграције могу постати неизоставна тема у јавној сфери, која заслужују посебну пажњу представника власти, али и шире јавности као једне врсте њиховог контролног механизма.

THE SIGNIFICANCE AND ROLE OF THE MEDIA IN THE PROCESS OF ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Summary: The subject paper sheds light on the importance of the media in the process of European integration. Emphasis is placed on controlling this process and building trust. It also examines the threats posed by Euroscepticism, the development of an anti-European climate, as well as the issue of media pluralism. The research methods are aimed at proving the hypothesis that the media is an indispensable element in creating support for the European integration process. The basic aspect of the work is identifying and researching the advantages and disadvantages of media influence in this political process. Past practice has shown that the media have an undeniably significant role in the process of creating and distributing information related to the progress of candidate countries in joining the European Union. Certain conclusions emerge from the analysis, indicating that the role of the "mainstream" media in informing the public about all significant aspects of this process is not negligible. Looking at the activities of relevant actors in the process of Serbia's EU accession and strategic decision making regarding the harmonisation of domestic legislation with EU law, it is possible to conclude that the media serve not only for the placement of specific information about European integration, but also for continuous and comprehensive education of the public about how to achieve this process. Comprehensive media coverage of this process, along with the adoption of media strategies, contributes to the formation of an environment open enough for dialogue, the implementation of the necessary systemic reforms, and the realisation of activities necessary for the acquisition of the status of an equal member of the EU.

Keywords: EU, media, European integration process, media regulation, communication, public sphere, Serbia.